

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / IYUL / 7-SON,
II-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
II-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

GERMANIYA VA XITOIY TAJRIBASI ASOSIDA O'ZBEKISTONNING YASHIL EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	12
To'xliyeva Gulrux Dovron qizi	
Djurayeva Rano Abdullayevna	
TASHKILOT MUVAFFAQIYATIDA XODIMLARNI BOSHQARISH VA KUCHLI JAMOANING O'RNI	24
Abdullayeva Dinora Abduali qizi	
YASHIL ISH O'RINLARINING IQTISODIY AHAMIYATI VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SOHASIDA YASHIL ISH O'RINLARI TASHKIL ETISH ISTIQBOLLARI	28
Rahmatova Nargizaxon A'zamxonovna	
Atoyev Navro'zbek Rinatovich	
YO'L XO'JALIGI SOHASINI MOLIYALASHTIRISH HAMDA YO'L AKTIVLARINI BOSHQARISHDA XALQARO TAJRIBA	35
Shikirov Feruz Boxodirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INVESTITSİYALASH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNI QIYOSIY TAHLILI	39
Jo'rayeva Moxinur Axmadjon qizi	
HUDUDLARNING QIYOSIY USTUNLIK LARI ASOSIDA YUQORI DAROMADLI ISH O'RINLARINI YARATISH: "HUDUD-IXTISOSLASHUV-KASB-ISB BERUVCHI-DAROMAD" MODEL I	49
Abdumukhtarov Anvarjon Akramjonovich	
QURILISH XIZMATLARI KO'RSATUVCHI KORXONALARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI SHAKLLANTIRISH SSENARIYLARI	55
Mamadiyev Ahmad Ulashovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING SOLIQ-BYUDJET MEXANIZMLARI	62
Shokirova Dildora Shoyim qizi	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBIL YO'LLARI TARMOG'INING HOZIRGI HOLATI VA YO'L QURILISHI XIZMAT KO'RSATISHINI RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI TAHLILI	66
Qurbonov Sharofiddin Xurramovich	
ONLAYN VA SKORING TIZIMLARI ORQALI BERILADIGAN TEZKOR KREDITLARNI SUG'URTALASHDAGI YANGI TENDENSIYALAR	73
Yusupov Ruslan Muxtarovich	
ASSESSMENT MODEL FOR THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC SERVICE TRANSFORMATION IN THE DIGITAL ECONOMY	81
An Kwangmin	
BIRLIK DOIRADA ANALITIK FUNKSIYALAR UCHUN YUQORI TARTIBLI DIFFERENSIAL SUBKOORDINATSIYA VA SUPERORDINATSIYA XOSSALARI	87
Jabborov Nasridin Mirzoodilovich	
Sadullayeva Gulasal Ulug'bek qizi	
SOLID PROPELLANT COMPOSITION AND ITS EFFECT ON THE LAUNCH PERFORMANCE OF MODEL ROCKETS	93
Karimov Mustafo Aminboevich	
Berdiyev Usmon Tolib o'g'li	
BANKLAR ORQALI KORXONALARNING INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI	97
Gafurova Dilshoda Farxotovna	

ANALYSIS OF INVESTMENT ATTRACTION PRACTICES ACROSS ECONOMIC SECTORS	102
Tolqin Imomqulov	
Ulugbek Turaqulov	
INNOVATION MECHANISMS ASOSIDA O'ZBEKISTONDA MIGRATSIYA JARAYONLARINI SAMARALI BOSHQARISH	105
Yoqubjon Toxirov	
O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZM XIZMATLARI BOZORINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA TARKIBIY TAHLILI	109
Muxtarov Botir Abdusattarovich	
СТРУКТУРА ФОРМИРОВАНИЯ СТОИМОСТИ В ТЕКСТИЛЬНОЙ И ШВЕЙНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА: СДВИГ ЭКСПОРТНОЙ СТРУКТУРЫ ОТ ПРЯЖИ К ГОТОВОЙ ПРОДУКЦИИ	114
Муниса Турдибаева	
OILAVIY KORXONALARNI BOSHQARISHDA ULARNING IQTISODIY MEKANIZMIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARDAN FOYDALANISH TAHLILI	124
Sultonov Bobirmirzo Mavlonjon o'g'li	
QURILISH MATERIALLARINI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA ISHLAB CHIQARISH HAJMINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	133
Toshpulatov Asronbek Mutalibovich	
KICHIK BIZNES SOHASIGA INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING XORIJIY TAJRIBASI	139
Bolliyev Shamsiddin Tursunmamatovich	
O'QUV MARKAZLARI MISOLIDA ZAMONAVIY VA AN'ANAVIY MARKETINGNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI	143
Dilshodjon Khikmatov	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ ЧЕРЕЗ ПОВЫШЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ	151
Тожихонов Жавохир Алимджанович	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	157
Dadaboyeva Marg'uba Mamasoliyevna	
HUDUDIY SANOAT RIVOJI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INSTITUTSIONAL VA IQTISODIY VOSITALARI HAMDA KORXONA MEKANIZMINI BAHOLASH USLUBIYOTI	164
Yusupova Nigina Djurayevna	
O'ZBEKISTONDA BOJXONA TO'LOVLARINING DAVLAT BUDJETI DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI FISKAL AHAMIYATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	169
Fayzullayev Farrux Sharofovich	
АНАЛИЗ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА УЧАСТИЯ БАНКОВ В ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТАХ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В НАЦИОНАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА	178
Юлдашева Шохсанам Дилмуродовна	
ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ УПРАВЛЕНИЯ В ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОЙ ЛОГИСТИКЕ (SMART LOGISTICS)	182
Мурадов Бахром Акрамжанович	
Машарипов Масуд Нуможонович	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ СТАНДАРТЫ КАК ДРАЙВЕР ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ТРАНСФЕРА: ВЛИЯНИЕ НА ЭКСПОРТНУЮ ПОЛИТИКУ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН	187
Тураева Сурия Тельмановна	
Мерзайтова Хилола Наби кизи	
TURIZM SALONIYATINI RIVOJLANTIRISHDA BOJXONA XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	198
Ergashev Qobiljon Ernazarovich	

TIJORAT BANKLARIDA RISKKA YO'NALTIRILGAN ICHKI AUDITNI TASHKIL ETISHNING XALQARO STANDARTLAR BILAN INTEGRATSIYALASHGAN ALGORITMI	203
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
MOLIYAVIY INVESTITSIYALARNING QADRSIZLANISHINI KUTILAYOTGAN KREDIT ZARARLARI (ECL) MODEL ASOSIDA HISOBGA OLISH METODIKASI	210
Jumamurodov To'libay Yeldashbayevich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR QADRSIZLANISHIDAN KO'RILGAN ZARARLARNI TAN OLISH, TAQSIMLASH VA QAYTA TIKLASH OPERATSIYALARINING HISOB TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH	216
Fayzullayev Begzod Baxtiyor o'g'li	
YENGIL SANOAT KORXONALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING OPTIMAL MODEL VA FAOLIYATI SIFATINI BAHOLASH TIZIMI	222
Tojiyeva Shahlo Mahmatmurodovna	
DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATIDA «XAVF TAHLILI» TUSHUNCHASINING IQTISODIY MOHIYATI VA XAVFLARNI KOMPLEKS TASNIFLASH.....	229
G'ayimov Abdumalik Norbekovich	
DAVLAT XARIDLARI AUDITIDA MUHIMLIKNI (MATERIALLIKNI) ANIQLASH USLUBI.....	235
Rajabov Shuxrat Ismayilovich	
DAVLAT SEKTORI ICHKI AUDITIDA MUHIMLIK VA RISK DARAJALARINI ANIQLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH: BIG DATA VA MASHINAVIY O'RGANISHGA ASOSLANGAN IT-AUDIT PLATFORMASI KONSEPSIYASI.....	241
Ismatillayev Baypo'lat Xushvaqtovich	
ICHKI AUDITNING GLOBAL STANDARTLARI TALABLARINI TIJORAT BANKLARI AMALIYOTIGA JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	249
Ismailov Azizbek Madaminovich	
AHOLI REAL DAROMADLARINI OSHIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI.....	258
Toshtemirov Shohruh Toshpo'latovich	
SUG'URTA TASHKILOTLARIDA SUG'URTA ISHINI YURITISH XARAJATLARI: TAHLIL VA ANALITIK HISOBNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	265
Murodov Habibullo Qodir o'g'li	
NUKUS SHAHRI MISOLIDA MAHALLALARNING DEMOGRAFIK SIG'IMI ASOSIDA LOKAL XIZMAT KO'RSATISH OBYEKTLARINI NORMATIV LOYIHALASHTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI.....	273
Bauetdinov Berdaq Zinatdin o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARINING INSTITUTSIONAL MUSTAQILLIGI VA TASHKILIY SAMARADORLIGI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	278
Berdiyev Sunnatullo Alikulovich	
IQTISODIY O'SISH VA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA YASHIL FISKAL SIYOSATNI RIVOJLANTIRISHNING XORIY TAJRIBASI	283
Madaminova Maftuna Baxtiyor qizi	
DAVLAT BUDJETIDA SOLIQ TUSHUMLARI O'ZGARISHINING EKONOMETRIK TADQIQOTI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA).....	288
Suvanova Muxlisa Umar qizi	
ENERGETIKA RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY-MATEMATIK MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	292
Masharipov Aziz Axmadjanovich	
ENERGETIKA INFRATUZILMASI RIVOJLANISHINING HUDUD IQTISODIY O'SISHIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	297
Sadullayev Axmadjon Ikrom o'g'li	

TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRINI BOJXONA NAZORATI MAQSADLARIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	303
Kilichov Nazar Bafojevich	
Ergashev Qobiljon Ernazarovich	
VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA MOLIYAVIY HISOBOT AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	310
Botirov Lazizbek Botirovich	
KATTA MA'LUMOTLAR ASOSIDA TURISTIK XIZMATLARGA BO'LGAN TALABNI PROGNOZLASHNING IQTISODIY-MATEMATIK MODELINI ISHLAB CHIQISH	314
Temirov Elyor Iskandarovich	
TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT BAZASI SAMARADORLIGINING IQTISODIY MOHIYATI.....	322
Marpatov Shavkat Mavlonxonovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIGA AJRATILAYOTGAN BANK KREDITLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	328
Alijonov Ilyosbek Alijonovich	
THE ECONOMIC CHARACTERISTICS OF NON-PERFORMING LOANS AND THEIR IMPLICATIONS FOR BANK OPERATIONAL EFFICIENCY	334
Rustamov Jonibek Ravshanbek o'g'li	
IQTISODIY TARMOQLAR RIVOJIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION KREDITLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	341
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
TASHQI SAVDONI BOZOR NAZARIYASI ASOSIDA MINTAQANING BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARI	346
Dilnoza Ochilova Ismoil qizi	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNING SINERGIK SAMARALARINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	351
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
LOGISTIK TERMINALLAR FAOLIYATINI EKSPERT BAHOLASH USULI ASOSIDA TADQIQ ETISH.....	357
Zohidov Muhriddin G'ofurjon o'g'li	
Jumayev Sherzod Bahrom o'g'li	
SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA XIZMATLAR SOHASINING IJTIMOIIQTISODIY KO'RSATKICHLARI VA HUDUDIIY TAFOVUTLAR DARAJASI.....	367
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich	
Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
QASHQADARYO VILOYATINING IJTIMOIIQTISODIY OMILLARNING AHOLI FAROVONLIGIGA TA'SIRINI STATISTIK BAHOLASH	373
Maxmatqulova Hikoyat G'iyosiddin qizi	
DIGITAL NOMADS AND THE CHANGING FACE OF GLOBAL TOURISM	379
Sirojiddinova Shahrizoda Davronovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	385
Sharipov Tohir Miraximovich	
URGANCH JAMOAT TRANSPORTI YO'NALISHLARINING MURAKKABLIK DARAJASINI BAHOLASH USLUBI	390
Abdullayeva Shahzodaxon Fazliddin qizi	
AUDIT O'TKAZISH USLUBIYOTINI KORXONANI HAYOTIIY AYLANISH BOSQICHLARI TAHLILI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH: USLUBNING MOHIYATI	395
Muydinov Erkin Djamaldinovich	

HUDUDLARNING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI BOSHQARISHDA KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI	399
Raximov Jo'rabek Raximovich	
MINTAQQA IQTISODIYOTINI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	405
Mahmatrayimov Shahzod	
HUDUDLAR IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH JARAYONLARIDA RAHBAR KADRLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	410
Bekchanov Davron Masharipovich	
O'ZBEKISTON TASHQI SIYOSATIDA KO'P VEKTORLILIK: XITOIY, ROSSIYA VA G'ARB O'RTASIDA MUVOZANATNI TA'MINLASH STRATEGIYASI	419
Omonova Maxliyo	
Haydarova Malika	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	423
Djalalova Durdona Dilshodbekovna	
QURILISHDAGI IQTISODIY TEJAMKORLIK ASOSIDA LEGO G'ISHT MATERIALLARINI TAHLIL QILISH	427
Askarov Xasanjon	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARISH TAJRIBASI	432
Matkarimov Mansur	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INNOVATSION RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	439
Madrakhimov Kakhramon	
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE GLOBAL LABOR MARKET.....	445
Rahmatova Nargizaxon A'zamxonovna	
Xamrayeva Sevinch Ikromjonovna	
ROBOTLASHTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI: ISH O'RINLARINING QISQARISHI YOKI YANGI KASBLAR TRANSFORMATSIYASI.....	451
Usmonov Farrux Furqatovich	
Azimov Mirsaid Salimovich	
TASHQI IQTISODIY FAOLIYATDA NOTARIF CHORALARNI QO'LLASHDA XAVFNI BOSHQARISH TIZIMINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	456
Muzaffarov Azimjon Ashraf o'g'li	
EXAMINING LEADERSHIP DIFFERENCES BETWEEN FEMALE AND MALE MANAGERS.....	460
Dilafruz Kuchkorova	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI MHXS (MOLIYAVIY HISOBNING XALQARO STANDARTI) TALABLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	468
Abdimurodov Baxrom Ochilovich	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	473
Abdukarimova Muslima Abduaziz qizi	
HUDUDLARDA TURIZMNI IMMERSIV TAJRIBALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	477
Kasimova Yulduz Baxtiyorovna	
DAVLAT TIBBIY SUG'URTASIDA STRATEGIK XARID: PASSIV MOLIYALASHTIRISHDAN STRATEGIK XARIDGA O'TISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	485
Kilichev Fazliddin Usmanovich	
ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА В РЕГИОНАХ УЗБЕКИСТАНА.....	493
Шадманова Мадинахон Омонулла кизи	

ОТ УПРАВЛЕНИЯ МЕРОПРИЯТИЯМИ К УПРАВЛЕНИЮ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ: DATA-INFORMED МОДЕЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕАУДИТОРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УНИВЕРСИТЕТАХ УЗБЕКИСТАНА.....	501
Сабилов Алишер Саибович	
ИЗУЧЕНИЕ БЮДЖЕТИРОВАНИЯ И КОНТРОЛЯ В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА В ООО «SATURN METAL»	509
Мусаева Шоира Азимовна	
О'ZBEKISTON IQLIM SHAROITIDA DONADOR O'G'ITLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	518
Boltayev Baxriddin	
О'ZBEKISTON SHAROITIDA ZAMONAVIY TURIZM TALABLARIGA MOS TURISTIK RESURSLAR SALOHİYATI	525
Suyunov Alijon	
BOSHQARUV MEKANIZMLARING RAQOBAT STRATEGIYASI BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI	530
Islomov Shuhrat Ma'rufjonovich	
Nabiyeva Zumrad Zafarovna	
CRM TIZIMINING NAZARIY-ASOSIY TAMOIYILLARI VA ULGURJI SAVDODA ROLI	536
Islomov Shuhrat Marufjonovich	
Raimova Diyora Botirovna	
INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF THE TRANSFORMATIONAL MODEL OF THE DIGITAL ECONOMY UNDER GLOBALIZATION	541
Abruyeva Xilola Sherbekovna	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIGA RAHBAR KADRLAR TAYYORLASHDA MENTORLIK TIZIMINI JORIY ETISH SAMARADORLIGI	551
Xurshida Maxmadaminova	
EKOLOGIK INNOVATSIYALAR ORQALI BIOIQTISODIYOT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH	556
Odiljonov Turotjon Erkinjon o'g'li	
AGRAR SEKTORDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI SAMARADORLIGIGA HUDUDIIY OPTIMALLASHTIRISH YONDASHUVI	560
Qurbonov Alisher Boboqulovich	
TABIIY MONOPOL KORXONALARNI BOSHQARISHNING INNOVATSION TASHKILIYIQTISODIY MODELINI ISHLAB CHIQUISH.....	568
Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
O'ZBEKISTONDA EKOTURIZM RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY TAHLIL QILISH	575
Shoraximov Shomansur Shomaxmudovich	

O'ZBEKISTONDA EKOTURIZM RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY TAHLIL QILISH

Shoraximov Shomansur Shomaxmudovich
“GIZ” - Germaniya xalqaro hamkorlik jamiyati
Turizmni rivojlantirish bo'yicha maslahatchi
E-mail: shomansur.shoraximov@giz.de

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda ekoturizm rivojlanishining zamonaviy holati kompleks iqtisodiy tahlil asosida baholangan. Tadqiqotda ekoturizm rivojlanishini tavsiflovchi asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlar, jumladan, turistlar oqimi, turistik xizmatlar eksporti, investitsiyalar, turizm infratuzilmasi va joylashtirish vositalari dinamikasi tahlil qilingan. Shuningdek, ekoturizm rivojlanish darajasini kompleks baholashga xizmat qiluvchi ko'rsatkichlar tizimi taklif etilgan hamda sohaning barqaror rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar aniqlangan. Tadqiqot natijalari asosida O'zbekistonda ekoturizmning iqtisodiy samaradorligini oshirish va raqobatbardoshligini kuchaytirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ekoturizm, barqaror turizm, turizm iqtisodiyoti, iqtisodiy ko'rsatkichlar, kompleks baholash, turistik xizmatlar eksporti, turistlar oqimi, investitsiyalar, turizm infratuzilmasi, iqtisodiy tahlil.

Аннотация. В данной статье на основе комплексного экономического анализа дана оценка современного состояния развития экотуризма в Узбекистане. В исследовании проанализированы основные экономические показатели, характеризующие развитие экотуризма, включая туристический поток, экспорт туристических услуг, инвестиции, туристическую инфраструктуру и динамику средств размещения. Кроме того, предложена система показателей для комплексной оценки уровня развития экотуризма и выявлены факторы, влияющие на устойчивое развитие отрасли. По результатам исследования разработаны научно-практические рекомендации, направленные на повышение экономической эффективности и конкурентоспособности экотуризма в Узбекистане.

Ключевые слова: экотуризм, устойчивый туризм, экономика туризма, экономические показатели, комплексная оценка, экспорт туристических услуг, туристический поток, инвестиции, туристическая инфраструктура, экономический анализ.

Abstract. This article assesses the current state of ecotourism development in Uzbekistan based on a comprehensive economic analysis. The study examines the main economic indicators characterizing ecotourism development, including tourist flows, exports of tourism services, investments, tourism infrastructure, and the dynamics of accommodation facilities. In addition, a system of indicators for the comprehensive assessment of the level of ecotourism development is proposed, and the key factors influencing the sustainable development of the sector are identified. Based on the research findings, scientific and practical recommendations have been developed to enhance the economic efficiency and competitiveness of ecotourism in Uzbekistan.

Keywords: ecotourism, sustainable tourism, tourism economics, economic indicators, comprehensive assessment, tourism services exports, tourist flows, investments, tourism infrastructure, economic analysis.

KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida xizmatlar sohasining eng jadal rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biri turizm hisoblanadi. Xususan, ekologik muvozanatni saqlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va hududlarning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda ekoturizm alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ekoturizm tabiiy hududlarni muhofaza qilish bilan bir qatorda, mahalliy aholi bandligini ta'minlash, xizmatlar sektorini rivojlantirish, investitsiyalarni jalb etish hamda hududlarning eksport salohiyatini oshirishga xizmat qiluvchi muhim iqtisodiy yo'nalish sifatida e'tirof etilmoqda. Shu bois, rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlarda ekoturizmni kompleks baholash hamda uning iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar soni ortib bormoqda.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida ham turizmni milliy iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri sifatida rivojlantirish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, turizm infratuzilmasini

modernizatsiya qilish, transport-logistika tizimini takomillashtirish, vizasiz rejim joriy etilgan davlatlar sonini kengaytirish, investitsiyalarni jalb etish va hududlarning turistik salohiyatidan samarali foydalanishga qaratilgan davlat dasturlari natijasida mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligi oshib bormoqda. Mamlakatda ekoturizmni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilib, milliy bog'lar, qo'riqxonalar, biosfera rezervatlari va noyob tabiiy hududlar negizida yangi turistik yo'nalishlarni tashkil etish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda.

Shu bilan birga, O'zbekistonda ekoturizm rivojlanishini tavsiflovchi iqtisodiy ko'rsatkichlarni kompleks baholash masalasi yetarli darajada o'rganilmagan. Mavjud tadqiqotlarning aksariyatida turistlar oqimi, turistik xizmatlar eksporti yoki infratuzilma ko'rsatkichlari alohida tahlil qilingan bo'lsa-da, ularni yagona tizim asosida baholash, o'zaro bog'liqligini aniqlash va ekoturizm rivojlanish darajasini kompleks tavsiflovchi indikatorlar tizimini shakllantirish masalalari yetarlicha yoritilmagan. Natijada hududlarning ekoturistik salohiyatini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda rivojlanish istiqbollarini ilmiy asosda belgilashda ayrim metodologik cheklovlar saqlanib qolmoqda [2, 4].

Mazkur sharoitda ekoturizm rivojlanishini tavsiflovchi asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlarni tizimli tahlil qilish, ularning dinamikasini baholash hamda kompleks baholash metodologiyasini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, turistlar oqimi, turistik xizmatlar eksporti, investitsiyalar, joylashtirish vositalari, turizm infratuzilmasi va bandlik ko'rsatkichlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash sohaning iqtisodiy samaradorligini oshirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyatga ega.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekistonda ekoturizm rivojlanishini tavsiflovchi asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlarni kompleks baholash, ularning rivojlanish dinamikasini tahlil qilish hamda sohaning barqaror rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

- O'zbekistonda ekoturizm rivojlanishining hozirgi holatini tavsiflovchi iqtisodiy ko'rsatkichlarni tizimlashtirish;
- ekoturizm rivojlanishining asosiy statistik ko'rsatkichlarini dinamik tahlil qilish;
- ekoturizm rivojlanish darajasini kompleks baholashga xizmat qiluvchi ko'rsatkichlar tizimini takomillashtirish;
- tahlil natijalari asosida ekoturizmning iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ekoturizmning nazariy va metodologik asoslari xorijiy olimlar tomonidan keng tadqiq qilingan bo'lib, ushbu yo'nalishda David A. Fennell, Ralf Buckley hamda Michael E. Porterning ilmiy ishlari alohida ahamiyat kasb etadi.

David A. Fennellning Ecotourism nomli fundamental asari (Routledge, 5-nashr – 2020, 6-nashr – 2026) ekoturizm nazariyasiga bag'ishlangan eng muhim ilmiy manbalardan biri hisoblanadi. Muallif mazkur asarda ekoturizmni tabiatni muhofaza qilish, mahalliy aholi manfaatlarini qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy rivojlanishni uyg'unlashtiruvchi barqaror turizm shakli sifatida izohlaydi. Kitobda ekoturizmning asosiy tamoyillari, ekologik boshqaruv, mahalliy hamjamiyat ishtiroki, turizmning iqtisodiy va ekologik ta'siri, marketing, davlat siyosati hamda ekoturizmni rejalashtirish masalalari tizimli yoritilgan. Fennell ekoturizm samaradorligini baholashda turistlar soni bilan bir qatorda mahalliy iqtisodiyotga qo'shilgan qiymat, tabiatni muhofaza qilish xarajatlari va ijtimoiy foyda ko'rsatkichlarini ham hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi. Mazkur yondashuv O'zbekistonda ekoturizm rivojlanishini kompleks iqtisodiy baholash metodologiyasini ishlab chiqishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Ralf Buckleyning Ecotourism: Principles and Practices (CABI Publishing, 2009) asari ekoturizmni boshqarish va uning iqtisodiy samaradorligini oshirish masalalariga bag'ishlangan. Muallif ekoturizm rivojlanishining muvaffaqiyati tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, davlat boshqaruvi, xususiy sektor va mahalliy aholining hamkorligiga bog'liqligini asoslaydi. Kitobda ekoturizmning iqtisodiy, ekologik va institutsional jihatlarini o'zaro bog'liq holda tahlil qilingan bo'lib, turistik faoliyatning hududiy rivojlanishga ta'siri hamda ekoturizmning barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi o'rni yoritilgan. Olimning ilmiy qarashlari O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik, infratuzilmani takomillashtirish va mahalliy aholining turizm faoliyatidagi ishtirokini kengaytirish zarurligini ilmiy jihatdan asoslash imkonini beradi.

Turizmning hududiy raqobatbardoshligi va klaster yondashuvining nazariy asoslari Michael E. Porterning The Competitive Advantage of Nations (Free Press, 1990) hamda Clusters and the New Economics of Competition (Harvard Business Review, 1998) ilmiy ishlarida keng yoritilgan. Porter klasterlari ma'lum hududda joylashgan o'zaro bog'liq korxonalar, xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar, ilmiy muassasalar va davlat institutlarining integratsiyalashgan tizimi sifatida izohlaydi. Muallifning fikriga ko'ra, klasterlar innovatsiyalarni

jadallashtiradi, ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, investitsiyalarni jalb qiladi va hududlarning xalqaro raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Ushbu nazariya turizm sohasida ham keng qo'llanilib, turistik destinatsiyalarni kompleks rivojlantirishning samarali modeli sifatida e'tirof etiladi. Mazkur tadqiqotda Portnering klaster nazariyasi ekoturizm rivojlanish ko'rsatkichlarini baholash va hududlar kesimida iqtisodiy tahlilni amalga oshirishning nazariy-metodologik asosi sifatida foydalanildi.

Yuqoridagi ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, xorijiy tadqiqotlarda ekoturizmning barqaror rivojlanishi, iqtisodiy samaradorligi va klaster yondashuvi masalalari keng o'rganilgan. Biroq O'zbekiston sharoitida ekoturizm rivojlanishini tavsiflovchi iqtisodiy ko'rsatkichlarni yagona kompleks tizim asosida baholash, ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda integrallashgan baholash metodikasini ishlab chiqishga bag'ishlangan tadqiqotlar yetarli darajada mavjud emas. Mazkur maqolaning ilmiy yangiligi aynan ushbu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, ekoturizm rivojlanishining asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlarini kompleks baholash va ularning tahlili asosida ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda O'zbekistonda ekoturizm rivojlanishining hozirgi holatini baholash hamda sohaning asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlarini kompleks tahlil qilishga qaratilgan ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi ekoturizm rivojlanishini tavsiflovchi statistik ko'rsatkichlarni tizimlashtirish, ularning dinamikasi va o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda kompleks baholash tamoyillariga asoslandi.

Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, Turizm qo'mitasi, BMTning UN Tourism, World Bank, OECD va boshqa xalqaro tashkilotlarning rasmiy statistik ma'lumotlari, shuningdek, turizm sohasiga oid normativ-huquqiy hujjatlar hamda ilmiy adabiyotlar tashkil etdi. Tahlilda asosan 2020–2025-yillar bo'yicha statistik ma'lumotlardan foydalanildi [20, 21].

Tadqiqot davomida umumilmiy va maxsus iqtisodiy tadqiqot usullaridan kompleks foydalanildi. Jumladan:

- tizimli tahlil usuli orqali ekoturizm rivojlanishining iqtisodiy mazmuni va uni tavsiflovchi asosiy ko'rsatkichlar tizimlashtirildi;
- statistik tahlil yordamida turistlar oqimi, turistik xizmatlar eksporti, investitsiyalar, joylashtirish vositalari va turizm infratuzilmasining o'sish dinamikasi baholandi;
- qiyosiy tahlil usuli asosida O'zbekistonning ekoturizm rivojlanish ko'rsatkichlari yillar kesimida taqqoslandi hamda mavjud tendensiyalar aniqlandi;
- guruhlash va umumlashtirish usullari yordamida ekoturizm rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy iqtisodiy omillar tasniflandi;
- grafik va jadval usullari orqali statistik natijalar vizual shaklda ifodalandi hamda ularning iqtisodiy mazmuni izohlandi.

Tadqiqotda ekoturizm rivojlanishini kompleks baholash maqsadida asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlar tizimi shakllantirildi. Mazkur tizim quyidagi indikatorlarni o'z ichiga oladi:

- xorijiy va mahalliy turistlar oqimi;
- turistik xizmatlar eksporti hajmi;
- turizm sohasiga yo'naltirilgan investitsiyalar;
- joylashtirish vositalari (mehmonxona, mehmon uyi, xostel va boshqalar) soni;
- turizm infratuzilmasining rivojlanish darajasi.

Mazkur ko'rsatkichlar asosida ekoturizm rivojlanishining umumiy tendensiyalari baholanib, sohaning kuchli va zaif tomonlari aniqlanadi. Kompleks yondashuv alohida statistik ko'rsatkichlarni mustaqil tahlil qilish bilan cheklanmay, ularning o'zaro bog'liqligini va ekoturizm rivojlanishiga ta'sirini aniqlash imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha strategik qarorlar qabul qilish, hududiy rivojlanish dasturlarini takomillashtirish hamda sohaning iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish istiqbollarini baholashda mamlakatga tashrif buyuruvchi xorijiy turistlar oqimi asosiy makroiqtisodiy indikatorlardan biri hisoblanadi. Turistlar sonining o'sishi nafaqat turizm xizmatlariga bo'lgan talabning ortishini, balki turizm infratuzilmasining rivojlanishi, investitsiya faolligining oshishi va hududlarning xalqaro turizm bozorida raqobatbardoshligining kuchayishini ham ifodalaydi (1-jadval).

1-jadval.
O'zbekistonga tashrif buyurgan xorijiy turistlar dinamikasi¹

Yil	Turistlar soni, mln kishi	Izoh
2019	6,75	
2020*	0,5	COVID-19 pandemiyasi davri, taxminiy qiymat
2021	1,88	
2022	5,23	
2023	6,63	
2025 (11 oy)	10,7	
* 2020-yil — COVID-19 pandemiyasi davri, taxminiy qiymat		

1-jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, 2019-yilda O'zbekistonga 6,75 mln nafar xorijiy turist tashrif buyurgan. Ushbu davr pandemiyadan oldingi davr bo'lib, mamlakat turizm sohasida barqaror rivojlanish bosqichiga kirgan edi. Ammo 2020-yilda COVID-19 pandemiyasi oqibatida xalqaro transport qatnovlarining to'xtatilishi, davlatlararo chegaralarning vaqtincha yopilishi va sanitariya cheklavlari sabab turistlar soni 0,5 mln kishigacha kamaydi.

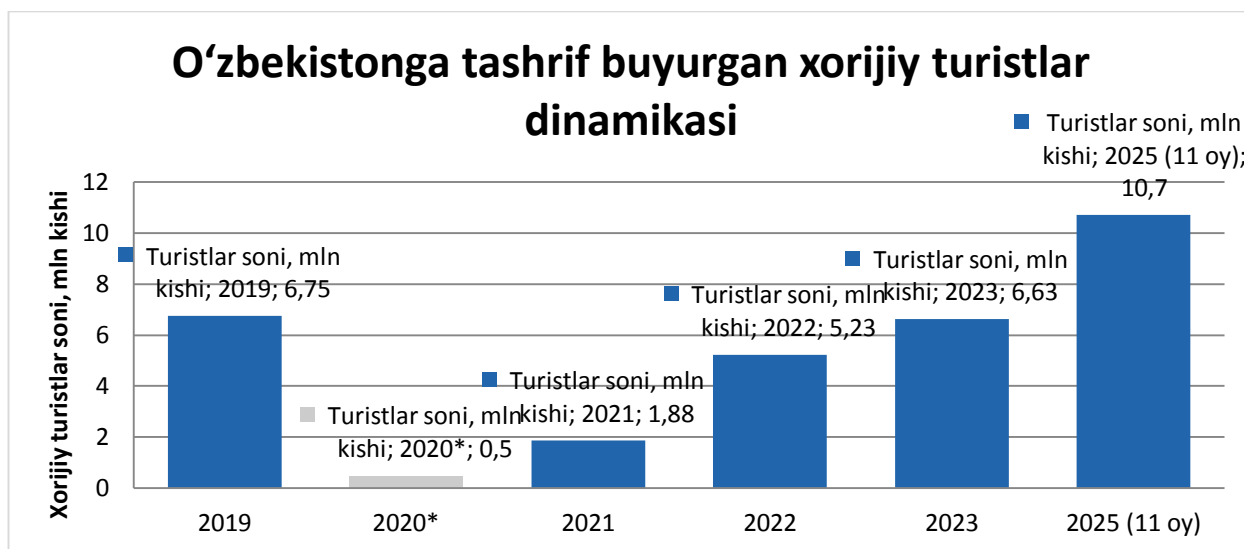
Mazkur holat 2019-yilga nisbatan qariyb 92,6 foizlik pasayish kuzatilganini anglatadi. Bu davr turizm sohasi uchun eng murakkab bosqichlardan biri bo'lib, mehmonxona xo'jaligi, transport, ovqatlanish va ekskursiya xizmatlari faoliyatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatdi.

2021-yildan boshlab esa turizm bozorida tiklanish jarayoni kuzatildi. Xorijiy turistlar soni 1,88 mln kishiga yetdi. Ushbu o'sish xalqaro aviaqatnovlarning qayta tiklanishi, vizasiz rejimning kengayishi hamda turizmni qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat siyosatining faollashuvi bilan izohlanadi.

2022-yilda xorijiy turistlar soni 5,23 mln kishini tashkil etdi. Mazkur ko'rsatkich 2021-yilga nisbatan deyarli 2,8 barobar yuqori bo'lib, pandemiyadan keyingi tiklanish jarayonining jadal kechayotganligini ko'rsatadi.

2023-yilda mamlakatga tashrif buyurgan xorijiy turistlar soni 6,63 mln nafarga yetdi. Natijada pandemiyagacha bo'lgan daraja deyarli to'liq tiklandi. Bu davrda turizm infratuzilmasiga investitsiyalar hajmi ortishi, yangi mehmonxonalar va joylashtirish vositalarining ishga tushirilishi hamda xalqaro marketing tadbirlarining kuchayishi muhim omil bo'ldi.

Ayniqsa, 2025-yilning 11 oyi yakunlari bo'yicha turistlar sonining 10,7 mln kishiga yetgani sohada sifat jihatidan yangi rivojlanish bosqichi boshlanganini ko'rsatadi. Mazkur ko'rsatkich 2019-yilga nisbatan 58,5 foiz, 2023-yilga nisbatan esa 61,4 foiz yuqori hisoblanadi. Bu esa O'zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi mavqei sezilarli darajada mustahkamlanayotganidan dalolat beradi [4, 21, 22] (1-rasm).

1-rasm. O'zbekistonga tashrif buyurgan xorijiy turistlar dinamikasi²

1 www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining rasmiy sayti ma'lumotlariga asosan muallif tomonidan tuzilgan.

2 Statistika ma'lumotlariga asosan muallif tomonidan tuzilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, turistlar oqimining ortishi ekoturizmni rivojlantirish uchun ham qulay iqtisodiy sharoit yaratmoqda. Xususan, milliy bog'lar, biosfera rezervatlari, tog' va cho'l landshaftlari hamda Orolbo'yi hududlariga qiziqishning ortishi ekologik turizm xizmatlariga talabni kengaytiradi. Biroq mavjud turistlar oqimining asosiy qismi tarixiy-madaniy turizm yo'nalishlariga to'g'ri kelayotganligi sababli ekoturizmning umumiy turizm tarkibidagi ulushini oshirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Shuningdek, statistik ma'lumotlar turistlar sonining ortishi bilan bir qatorda turizm xizmatlari sifati, turistlarning o'rtacha qolish muddati va bir turist hisobiga to'g'ri keladigan xarajatlar hajmini ham oshirish zarurligini ko'rsatmoqda. Aynan ushbu omillar ekoturizmning iqtisodiy samaradorligini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlar hisoblanadi. Biroq turistlar sonining ortishi ekoturizmning mutanosib rivojlanayotganini anglatmaydi. Hududlar kesimida ekoturizm salohiyatidan foydalanish darajasi sezilarli farq qiladi. Shu sababli mazkur tadqiqotda hududlar bo'yicha Ekoturizm rivojlanish indeksi (EDI) ishlab chiqildi (2-jadval).

2-jadval.
2024-yil: hududlar bo'yicha Ekoturizm rivojlanish indeksi³

Hudud	EDI (0-100)
Sirdaryo	3,4
Navoiy	7,2
Qoraqalpog'iston	7,3
Jizzax	9,1
Surxondaryo	16,1
Andijon	21,8
Xorazm	21,8
Toshkent viloyati	22,6
Qashqadaryo	24,8
Namangan	26,6
Buxoro	28,4
Farg'ona	32,3
Samarqand	63
Toshkent shahri	100

2-jadvalda 2024-yil bo'yicha hududlarning Ekoturizm rivojlanish indeksi (EDI) natijalari keltirilgan. Hisob-kitoblarga ko'ra, Toshkent shahri 100 ball bilan eng yuqori ko'rsatkichni qayd etgan bo'lib, bu rivojlangan transport-logistika infratuzilmasi, turizm xizmatlari bozori va investitsion faollik bilan izohlanadi. Samarqand viloyati 63 ball bilan ikkinchi o'rinda qayd etilgan bo'lib, tarixiy-madaniy va ekologik turizm yo'nalishlarining uyg'un rivojlanishi ushbu natijaga ijobiy ta'sir ko'rsatgan [21, 22].

Shu bilan birga, Farg'ona (32,3 ball), Buxoro (28,4 ball), Namangan (26,6 ball) va Qashqadaryo (24,8 ball) viloyatlarida ekoturizm rivojlanish darajasi o'rtacha baholangan. Mazkur hududlarda tabiiy resurslar salohiyati mavjud bo'lsa-da, infratuzilma va marketing imkoniyatlarini yanada rivojlantirish zarur.

Qoraqalpog'iston Respublikasi 7,3 ball bilan quyi guruhdan o'rin olgan. Holbuki, hudud Orolbo'yi, Ustyurt platosi va Quyi Amudaryo biosfera rezervati kabi noyob ekoturistik resurslarga ega. Indeksning pastligi, asosan, transport va turizm infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, investitsiyalar hajmining pastligi hamda ekoturistik mahsulotlarni xalqaro bozorda targ'ib qilish darajasining sustligi bilan izohlanadi [21, 22].

Umuman olganda, indeks natijalari hududlarning tabiiy-ekologik salohiyati bilan ekoturizmning amaldagi rivojlanish darajasi o'rtasida sezilarli tafovut mavjudligini ko'rsatadi. Bu esa ekoturizmni rivojlantirishda infratuzilmani modernizatsiya qilish, investitsiyalarni jalb etish va hududiy marketingni kuchaytirish ustuvor yo'nalishlar ekanligini tasdiqlaydi.

Olib borilgan tahlillar asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, O'zbekistonda xorijiy turistlar oqimining barqaror o'sishi ekoturizmni rivojlantirish uchun qulay iqtisodiy muhit shakllanayotganligini tasdiqlaydi. Biroq mavjud salohiyatdan to'liq foydalanish uchun ekologik turizm mahsulotlarini diversifikatsiya qilish, hududiy ekoturizm klasterlarini rivojlantirish, infratuzilmani takomillashtirish va xalqaro marketing faoliyatini kuchaytirish zarur.

3 Statistika ma'lumotlariga asosan muallif tomonidan tuzilgan

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida O'zbekistonda ekoturizm rivojlanishining asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari kompleks tahlil qilindi hamda hududlar kesimida ekoturizm rivojlanish darajasi Ekoturizm rivojlanish indeksi (EDI) asosida baholandi. Tadqiqot natijalari mamlakatda so'nggi yillarda xorijiy turistlar oqimi va turizm xizmatlari hajmining barqaror o'sib borayotganligini ko'rsatdi. Xususan, 2025-yilning 11 oyi yakunlariga ko'ra, xorijiy turistlar soni 10,7 mln nafarga yetgani turizm sohasining pandemiyadan keyingi davrda yuqori sur'atlar bilan rivojlanayotganligini tasdiqlaydi [21, 22].

Hududlar kesimida amalga oshirilgan kompleks baholash natijalari ekoturizm rivojlanish darajasida sezilarli hududiy tafovutlar mavjudligini ko'rsatdi. Toshkent shahri va Samarqand viloyati yuqori indeks ko'rsatkichlariga ega bo'lsa, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Navoiy va Sirdaryo viloyatlarida ekoturizm salohiyati mavjud bo'lishiga qaramay, infratuzilma, investitsiya faolligi va marketing imkoniyatlarining cheklanganligi sababli indeks past shakllangan.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan Ekoturizm rivojlanish indeksi (EDI) hududlarning ekoturizm rivojlanish darajasini kompleks baholash, mavjud muammolarni aniqlash va ustuvor rivojlanish yo'nalishlarini belgilash imkonini beruvchi amaliy metodik vosita sifatida tavsiya etiladi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi:

- ekoturizm rivojlanishini baholashda Ekoturizm rivojlanish indeksi (EDI)ni hududlar kesimida muntazam hisoblab borish va uni strategik rejalashtirish amaliyotiga joriy etish;
- ekoturistik hududlarda transport, muhandislik-kommunikatsiya va servis infratuzilmasini rivojlantirish orqali turistlar uchun qulay sharoitlarni kengaytirish;
- davlat-xususiy sheriklik asosida ekoturizm loyihalariga investitsiyalarni jalb etish va mahalliy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash;
- hududlarning tabiiy-ekologik salohiyatidan samarali foydalanish maqsadida yangi ekoturistik marshrutlar va turistik mahsulotlarni shakllantirish;
- O'zbekistonning ekoturistik salohiyatini xalqaro bozorlarda faol targ'ib qilish hamda zamonaviy raqamli marketing vositalaridan keng foydalanish.

Xulosa qilib aytganda, ekoturizmni rivojlantirish nafaqat turizm xizmatlari bozorini kengaytirish, balki hududlarning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni rag'batlantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, ekoturizm rivojlanish ko'rsatkichlarini kompleks baholash va ular asosida hududiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish O'zbekiston turizm siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining **Konstitutsiyasi**. – Toshkent: O'zbekiston, 2023. – B. 120–121.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **2023-yil 26-apreldagi “2023–2026-yillarda turizm sohasini jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida” PQ-135-son qarori**. <https://www.lex.uz/uz/docs/-8130293>
3. Buckley R. *Ecotourism: Principles and Practices*. – Wallingford: CABI Publishing, 2009.
4. Cooper C., Fletcher J., Fyall A., Gilbert D., Wanhill S. *Tourism: Principles and Practice*. 6th ed. – Harlow: Pearson Education, 2019.
5. Costa Rica Tourism Board (ICT). *Certification for Sustainable Tourism (CST)*. URL: <https://www.ict.go.cr/en/sustainability/cst.html>
6. Rivera M. The Impact of CST on Hotel Performance // *Journal of Sustainable Tourism*. – 2022. – Vol. 30, No. 4. – P. 879–895.
7. Fennell D. A. *Ecotourism*. 6th ed. – London: Routledge, 2026.
8. Fennell D. A. *Ecotourism*. 5th ed. – Abingdon, Oxon; New York: Routledge, 2020. – 382 p.
9. Goeldner C. R., Ritchie J. R. B. *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. 13th ed. – Hoboken: John Wiley & Sons, 2022.
10. Norwegian Maritime Authority. *Regulations on Zero-Emission Zones in the Norwegian Fjords*. – 2022.
11. Gössling S. et al. Norway's Pathway to Sustainable Tourism // *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*. – 2022. – Vol. 22, No. 1. – P. 1–18.
12. National Trust for Nature Conservation (Nepal). *Annapurna Conservation Area Project (ACAP)*. URL: <https://ntnc.org.np/project/annapurna-conservation-area-project-acap>
13. Porter M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. – New York: Free Press, 1990.
14. Weaver D. *Sustainable Tourism*. – Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann, 2006.
15. World Bank. *World Development Indicators*. – Washington, DC: World Bank, 2025.

16. United Nations Environment Programme (UNEP). *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*. – Paris: UNEP, 2023.
17. United Nations Tourism (UN Tourism). *Tourism Highlights: 2025 Edition*. – Madrid: UN Tourism, 2025.
18. O'zbekiston Respublikasi qonunchilik bazasi. URL: <https://lex.uz/>
19. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. URL: <https://stat.uz/uz/>
20. World Bank Data. URL: <https://data.worldbank.org/>
21. OECD Tourism. URL: <https://www.oecd.org/cfe/tourism/>
22. World Travel & Tourism Council (WTTC). URL: <https://wtcc.org/>
23. Uzbekistan Travel. *Tourism Laws and Tourism Information*. URL: <https://uzbekistan.travel/en/tourism-laws/>
24. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi (rasmii portal). URL: <https://gov.uz/uz/uzbektourism>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>